

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, на досудовому провадженні може бути оскаржена бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення.

Оскільки моментом початку досудового розслідування у випадку застосування п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України є винесення постанови про початок досудового розслідування, бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні постанови про початок досудового розслідування, якщо відсутня технічна можливість доступу до ЄРДР в умовах воєнного стану, може бути оскаржена у порядку ст. 303 КПК України.

У ч. 1 ст. 304 КПК України визначено строк подання скарги, проте, якщо відсутня можливість виконання процесуальних дій у строки, визначені у ст. 304 КПК України такі процесуальні дії мають бути проведені невідкладно за наявності можливості, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану (п. 5 ч. 1 ст. 615 КПК України).

Отже, особливості правового регулювання початку досудового розслідування в умовах воєнного стану діють одночасно зі звичайним порядком початку досудового розслідування і не відмінюють обов'язковість його додержання зокрема у частині, що не регулюється особливим порядком та якщо виконання повноважень зазначеними суб'єктами об'єктивно можливе під час воєнного стану.

Тимофєєва Лілія Юрївна,

доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська
юридична академія», кандидат юридичних
наук

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО РЕЖИМУ

Конституція України, міжнародні договори, ратифіковані Конвенції відображають фундаментальні права, які потребують охорони та захисту. Кримінальне право забезпечує захист таких прав, передбачаючи кримінальну відповідальність за порушення фундаментального права. Разом з тим, реалізація деяких прав має особливості у зв'язку з умовами воєнного режиму.

Відповідно до ст. 10 Конвенції захисту прав людини та основоположних свобод 1950 р. («Свобода вираження поглядів») кожен

має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Особливості інформаційної ери пов'язані із спрощенням фіксування та передачі інформації, а отже і вираження поглядів. Багато «блогерів» почало ілюструвати свої погляди, розміщуючи фото та відео переміщень Збройних Сил України, роботи заходів протиповітряної оборони (ППО), вибухів тощо. Що наражає на небезпеку суспільство та державу.

Згідно із Законом № 2160-IX від 24.03.2022 КК доповнено статтю 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану». Особи, які мають певне співробітництво з РФ мають доступ до соціальних мереж та інших каналів зв'язку, в яких висвітлюються відповідні фото та відео. Тобто подібні дії не допомагають державі та правоохоронним органам, оскільки корегують дії ворога. Дають йому інформацію про відповідні локації, обстановку у місті та ін.

Такі дії можуть бути вчинені як необережно, не усвідомлюючи повною мірою небезпечність таких дій та їх можливі наслідки (ч. 1 ст. 114-2 КК), так і з прямим умислом (ч. 3 ст. 114-2 КК), що пов'язано із вчиненням таких дій за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, чи незаконним збройним формуванням. Якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 114-2 КК), то самі дії могли бути вчинені як з умислом, так і за необережності.

Відношення до наслідків також могло бути як з умислом, так і за необережності, в залежності від намірів особи. Однак, враховуючи

суспільну небезпечність таких діянь для всієї країни, не усвідомлення та не бажання таких наслідків конкретною особою, байдуже до них відношення не можуть розглядатись як підстава звільнення від кримінальної відповідальності або не ставлення у вину ч. 3 ст. 114-2 КК.

Щодо порушень статті 10 Конвенції, зокрема в контексті кримінального права, достатньо широка практика. Зокрема, у справі «Швидка проти України», сенс порушення ст. 10 Конвенції полягає в тлумаченні норм вище зазначеної статті в умовах суспільного резонансу.

Так, заявниця відірвавши від покладеного п. Януковичем вінка стрічку з написом «Президент України В.Ф. Янукович», висловила свою цілковиту незгоду з його політикою, включаючи утиски опозиції. Даний вчинок мав на меті виразити її протест проти ув'язнення опозиційного лідера пані Юлії Тимошенко. Більше того, заявниця прагнула показати своє розчарування обмеженнями, встановленими для громадськості у зв'язку із заходами по забезпеченню безпеки п. Януковича під час проведення офіційної церемонії покладання вінка. Вона наголошувала, що не пошкоджувала вінок та не порушувала громадський порядок. А її арешт строком на 10 діб був непропорційним правопорушенням, у вчиненні якого її обвинувачено.

Згідно з усталеною практикою Суду, свобода вираження поглядів, гарантована пунктом 1 статті 10 Конвенції, є однією з важливих засад демократичного суспільства і однією з базових умов прогресу суспільства в цілому та самореалізації кожної окремої особи. Відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції свобода вираження поглядів стосується не тільки «інформації» чи «ідей», які сприймаються зі схваленням чи розглядаються як необразливі або несерйозні, але й тих, які можуть ображати, шокувати чи непокоїти. Саме такими є вимоги плюралізму, толерантності та широти поглядів, без яких немає «демократичного суспільства». Крім того, стаття 10 захищає не тільки зміст ідей і інформації, що виражаються, але і форму їх поширення.

У справі «Сірик проти України» (Заява № 6428/07) ЄСПЛ зазначив, що рішення судів, якими заявницю було зобов'язано спростувати свої твердження та сплатити відшкодування, становили втручання в її право на свободу вираження поглядів. Суд зазначив (п. 34 рішення), що першою та найважливішою вимогою статті 10 Конвенції є те, що будь-яке втручання державного органу у здійснення свободи вираження поглядів повинно бути законним. Для дотримання цієї вимоги втручання не просто повинно ґрунтуватися на національному законодавстві, саме законодавство повинно відповідати певним умовам «якості». Зокрема, норма не може вважатися законом до того часу, поки її не буде сформульовано з достатньою точністю для

того, щоб надати громадянину можливість регулювати свою поведінку: він повинен бути здатен – за потреби, за відповідної консультації – передбачати тією мірою, що є розумною за відповідних обставин, наслідки, які може потягнути за собою його дія (див., наприклад, рішення у справі «Ліндон, Очаковський-Лоран і Жюлі проти Франції» (Liñdoñ, Otchakovsky-Laureñes aÑed July v. Frañce) [ВП], заяви № 21279/02 та 36448/02, п. 41, ECHR 2007-XI).

Отже, кримінальна відповідальність за поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану виглядає цілком виправданий та доцільним кроком з точки зору безпеки.

Інформаційні технології можуть використовуватись як для вчинення кримінальних правопорушень, в тому числі пов'язаних з тероризмом та пропагандою війни так і протидії злочинності. Зокрема відповідні інструменти розроблено європейським законодавством. Ці інструменти можуть порушувати деякі права людини, зокрема це стосується ст. 10, 8 Конвенції. Але в даній ситуації поступки у свободі є прийнятною ціною для забезпечення безпеки.

Тетерятник Ганна Костянтинівна,
завідувач кафедри кримінального процесу
Одеського державного університету
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
доцент

СПЕЦИФІКА ДІЇ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Введення надзвичайних правових режимів характеризується відносною раптовістю, підвищеним ступенем небезпеки для суспільства та держави, вимагає приведення у дію «нетипових» механізмів право регулювання [1, с. 97–98]. У науковій літературі звертається увага на той факт, що відсутність у КПК України положень про те, що кримінальний процесуальний закон, який скасовує права, що належать учасникам процесу, або зменшує їх обсяг чи обмежує їх використання додатковими умовами, зворотної сили не має, тобто не поширюється на провадження, розпочате до видання такого закону, є слабким місцем національного регулювання дії кримінального процесуального закону в часі [2, с. 4]. Аналіз розділу 9-1 КПК України дає підстави констатувати, що його